

บทที่ 4

รูปแบบการจ้องเคการทางการเมืองยุคเกำก่อน

1. ความนำ

วิชาสังคมวิทยาการเมืองแมจะเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เองในฐานะเป็นศาสตร์ แต่ก็ศึกษาถึงเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ในอดีตได้ อุปมาเหมือนกับวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่ได้พัฒนาอย่างมีหลักเกณฑ์และมีระบบในยุคปัจจุบัน ก็สามารถย้อนถึงรูปแบบหรือวิธีการของสถาปัตยกรรมที่ผ่านมาแล้วนับเป็นเวลาพัน ๆ ปีได้ สังคมวิทยาการเมืองมีขอบข่ายกว้างขวางเรื่องที่สนใจศึกษารวมทั้งการจ้องเคการทางการเมือง หรือการจัดระบบทางการเมืองด้วย ซึ่งมีมาก่อนที่จะพัฒนาเป็นชาติ-รัฐ หรือรัฐประชาชาติ (ประเทศต่าง ๆ) ดังที่เราจะรู้จักกันทุกวันนี้

การจ้องเคการทางการเมืองในอดีตมีหลายรูปแบบซึ่งแตกต่างกันออกไปด้วยกาลเวลาหรือสถานที่ กาลเวลา คือช่วงเวลาในประวัติศาสตร์, สถานที่ หมายถึง อาณาบริเวณ ณ ส่วนต่าง ๆ ของโลก ปกติข้อมูลที่น่าเสนอกันเป็นเรื่องของยุโรปเป็นส่วนใหญ่ ในปัจจุบันศาสตร์ได้ขยายตัวกว่าเดิมมากจนมี การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (comparative analysis) หมายความว่า พยายามศึกษาจากหลาย ๆ ตัวอย่าง และจากหลาย ๆ กรณี หลาย ๆ แห่ง

หากยึดตัวอย่างเดียว เช่นศึกษาความเป็นไปของลัทธิประชาธิปไตยในยุโรปอย่างเดียวย่อมไม่ทำให้เกิดความคิดแตกฉานหรือไม่ทำให้สามารถสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้ประชาธิปไตยอยู่รอดและเจริญรุ่งเรืองได้ ผลเสียของการไม่ใช้การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ คือ การนำแนวคิดการเมืองเข้ามาใช้โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม หากมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบย่อมทราบว่าจะไรควรจะเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อแนวคิดหรือระบบการเมืองนั้น ๆ

ในบทก่อนได้กล่าวถึงการจ้องเคการทางการเมืองในยุโรปไว้บ้างแล้ว ในบทนี้จะได้บรรยายโดยสังเขปเกี่ยวกับการจัดตั้งกล่าวในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม คือ ยกตัวอย่างสังคมอื่น ๆ ด้วย เช่น จากแอฟริกาหรือเอเชีย เป็นต้น

2. การรวมตัวเป็นเผ่าชน: แบบอำนาจไม่กระชับกับอำนาจอยู่ที่ศูนย์กลาง

พึงเข้าใจเป็นเบื้องต้นแรกก่อนว่า มนุษย์ถือกำเนิดขึ้นมาในโลกประมาณกว่า 1 ล้านปีเศษมาแล้ว (การค้นพบที่ยังไม่เป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักดึกดำบรรพ์วิทยา โดย ริชาร์ด ลีก็ บุตรนักมานุษยวิทยา หลุยส์ ลีก็ อ้างว่า มนุษย์เกิดขึ้นเมื่อเกือบ 2 ล้านปีมาแล้ว)¹ หลังจากมีสภาพเป็นมนุษย์ในฐานะเป็นสัตว์สังคม ย่อมมีการรวมตัวกันเป็นครอบครัว เป็นหมู่เป็นเหล่า การที่จะทราบว่าสมัยล้านปีมาแล้วมนุษย์มีการรวมตัวอย่างไรทำได้ยากมาก เป็นการสันนิษฐานประกอบเหตุผล อย่างไรก็ตาม เท่าที่พอจะเชื่อถือได้ในปัจจุบันเข้าใจกันว่ามีการรวมตัวในทางการเมืองเป็นในรูปเผ่าพันธุ์ (tribes) ซึ่งตามความเห็นของไอเซน สตาคล์ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) การรวมตัวเป็นหมู่เหล่าซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์แบบหลวม ๆ และอำนาจไม่กระชับ และ 2) เผ่าพันธุ์แบบอำนาจอยู่ที่ศูนย์กลาง

การรวมตัวขึ้นเป็นเผ่าพันธุ์ยังหลงเหลือสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้ในบางบริเวณของโลก เช่น ในบรรดาชนพื้นเมือง (aborigine) ของออสเตรเลีย ในป่าเมซอนในอเมริกาใต้ และในแอฟริกา เป็นต้น

3. การรวมตัวแบบอำนาจจำกัด

การรวมตัวแบบหลวม ๆ โดยอำนาจไม่ได้อยู่ที่ศูนย์กลางนี้ อาจแยกเป็นประเภทต่าง ๆ กัน² แต่จะกล่าวถึง 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การรวมตัวเป็นหมู่เหล่า (band) และ 2) การรวมตัวเป็นเผ่าพันธุ์

3.1 การรวมตัวเป็นหมู่เหล่า: อำนาจศูนย์กลางมีน้อย

การรวมตัวแบบหมู่เหล่ามีโครงสร้างอย่างหลวม ๆ โดยรวมเอาครอบครัวหลายครอบครัวเข้าด้วยกันในบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่ง เผ่าชนแบบหมู่เหล่านี้มีความสัมพันธ์ระหว่างกันเองน้อย ส่วนใหญ่ความสัมพันธ์เป็นในรูปของการแต่งงานในหมู่พวกเดียวกัน

ตัวอย่างในสมัยปัจจุบันได้แก่ กรณีของเผ่าพื้นเมืองในออสเตรเลีย และเผ่าอินเดียนแดง อาปาเช่ ในเผ่าแบบหมู่ชนไม่มีการแบ่งหน้าที่การทำงานกันอย่างชัดเจน คือ ทำมาหาเลี้ยงชีพคล้าย ๆ กัน หัวหน้าของหมู่เหล่ามีก็จริงอยู่ แต่ไม่มีอำนาจมาก

¹Time, November, 1977

²แนวของ S N Eisenstadt, "Primitive Political System. A Preliminary Analysis," *American Anthropologist* 1959, pp 205-220

3.2 การรวมตัวเป็นเผ่าชน

3.2.1 ความหมาย

“เผ่าชน” ในความหมายที่เข้าใจกันทั่ว ๆ ไปในขณะนี้ (คือในฐานะเป็นศัพท์กลาง ๆ) หมายถึง การรวมตัวที่ยึดสายเลือด คือ ความเกี่ยวพันในการเป็นวงศ์ญาติทั้งใกล้และไกล จุดสำคัญอยู่ที่มีการรวมกันอย่างเป็นระเบียบหรือมีการลดหลั่นในทางอำนาจค่อนข้างชัดเจน มีการแข่งขันกันในทางอิทธิพลระหว่างสายต่าง ๆ ของเครือญาติหรือระหว่างตระกูล

3.2.2 ความเป็นผู้นำและการบริหาร

บุคคลที่เป็นผู้นำของเผ่ามีหน้าที่หนักไปในเรื่องพิธีรีตองทางศาสนาหรือในทางความเชื่อ บทบาทเกี่ยวกับระงับข้อพิพาทระหว่างตระกูลมีบ้าง ปัญหาการบริหารมักตกลงกันภายในตระกูล ระหว่างตระกูลต่าง ๆ ที่รวมตัวเป็นเผ่านั้นเป็นไปในรูปของการสมรสระหว่างตระกูลบ้าง เกี่ยวกับการร่วมมือในการทำมาหาเลี้ยงชีพบ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วความสัมพันธ์เป็นไปในทางพิธีรีตอง

4. การรวมตัวเป็นเผ่าแบบอำนาจอยู่ที่ศูนย์กลาง

การรวมตัวเป็นเผ่าโดยอำนาจของหัวหน้าเผ่ามีมาก มีตัวอย่างในหมู่พวกซูลู (Zulu) ในแอฟริกา

4.1 การเมืองแยกตัวออกมา

ลักษณะสำคัญคือ มีการแยก “การเมือง” หรือ “การบริหาร” ออกจากความเป็นเครือญาติหรือสมาชิกของตระกูล ตำแหน่งผู้นำหรือตำแหน่งอื่น ๆ ทางการเมือง มิได้ขึ้นอยู่กับฐานะหรือสถานภาพในหมู่เครือญาติ แต่มีลักษณะเป็น เอกเทศ (autonomy) มากพอควร

4.2 การมีเจ้า

เผ่าชนที่มีอำนาจอยู่ที่ศูนย์กลาง รวมตัวเป็นอาณาจักรโดยหัวหน้าเผ่าเป็นเจ้า ระบบปกครองอาจเป็นแบบมีอำนาจอยู่ที่ศูนย์กลางเต็มที่ หรือโดยที่อำนาจกระจายอยู่กับหัวหน้าตระกูลต่าง ๆ (เรียกว่า แบบสหพันธอาณาจักร) ในกรณีหลัง เจ้าหรือกษัตริย์ต้องพึ่งพาหัวหน้าตระกูลหรือกลุ่มอื่น ๆ ในการดำเนินการต่าง ๆ

5. การวิวัฒนาการสู่สภาวะการเมืองที่เด่นชัดยิ่งขึ้น

รูปแบบการรวมตัวดังได้กล่าวไว้ข้างต้น ยังไม่มีการแยกแยะสภาวะที่เป็นการเมืองเด่นชัดนัก การเป็นหัวหน้าหรือการมีบทบาทสำคัญในเผ่าหรือในหมู่อื่นขึ้นอยู่กับสถานภาพในวงศ์ตระกูลมีใช้น้อย นอกจากนี้ การเป็นผู้นำยังมีบทบาทเกี่ยวกับพิธีรีตอง หรือทางศาสนาปะปนอยู่มาก

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คือ 1) กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเมืองมีมากขึ้น 2) มีศูนย์กลางในด้านต่าง ๆ มากขึ้น

5.1 กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเมืองโดยตรงมีมากขึ้น

ในสภาพแบบบุพสมัยหรือแบบเก่าก่อน ผู้มีบทบาททางการเมืองมักเป็นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งที่ดีของวงศ์ตระกูลที่ใหญ่หรือสำคัญ มักเป็นผู้รู้ทางพิธีหรือในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ต่อมาผู้ที่เป็หัวหน้าได้เป็นหัวหน้าเพราะความสามารถส่วนตัวมากขึ้น ฐานะในวงศ์ตระกูลอาจไม่ใช่ต้นแถวก็ได้แต่มีอำนาจหรือบทบาททางการเมืองเหนือผู้อยู่ต้นแถวได้ การตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ เริ่มมีความ เอกเทศ หรือ สาธารณะ มากขึ้น

5.2 มีศูนย์กลางในด้านต่างๆ มากขึ้น

กิจกรรมที่เริ่มเป็นเฉพาะ “การเมือง” หรือเฉพาะ “ศาสนา” หรือเฉพาะ “วัฒนธรรม” สะท้อนภาพออกมาใน รูปลักษณะ หรือ “ศูนย์กลาง” ของกิจกรรม

ตัวอย่างคือ มีการออกจัดทำระเบียบปฏิบัติอย่างเป็นทางการในทางการเมืองในรูปแบบของกฎหมาย

อนึ่ง มีการสร้างศูนย์พิธีกรรม หรือศาสนสถานขึ้นเพื่อประโยชน์ทางจิตใจของบุคคล นอกจากนี้ มีการแบ่งบริเวณออกเป็น “เมือง” และ “ชนบท”

พึงเข้าใจว่า การวิวัฒนาการที่กล่าวถึงนี้กินเวลานานมาก และการเปลี่ยนแปลงมิได้สม่ำเสมอ จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและอื่น ๆ ต่อมาได้เกิดการรวมตัวแบบเป็น “นครรัฐ” ขึ้นมา

ภาคผนวก

ระบบศักดินาในยุโรป

ศัพท์ Feudalism มักแปลกันว่าระบบ “ศักดินา” มาจากคำภาษาลาตินว่า Feodum หรือ Feudum ซึ่งตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Fee หรือ Fief แปลว่าที่ดินเนื้อที่หนึ่ง ซึ่งบุคคลยึดถือทำกินจากเจ้าขุนมูลนายโดยมีความเคารพเชื่อฟังหรือการรับใช้เป็นสิ่งตอบแทนสิทธิ์ที่ได้ใช้ที่ดินนั้น

ยกตัวอย่าง ลอร์ด เอ (Lord A) เป็นเจ้าครองแคว้นหนึ่งมีสิทธิ์เหนือที่ดินในแคว้นนั้น ลอร์ด เอ อนุญาตให้นายบี เข้ายึดถือที่ดินจำนวนหนึ่งทำกินโดย นายบี ต้องเสียค่าเช่าเป็นรายปี ถ้าหากให้นายบี เข้ายึดถือที่ดินนี้เป็นไปในลักษณะที่ให้ที่ดินนั้นตกทอดไปถึงทายาท

ค่าเช่าที่ ลอร์ด เอ. ได้จากนายบี นั้นเป็นค่าเช่าใน อัตราต่ำ เรียกได้ว่าเป็นเครื่องรักษาสีทธิ์เหนือที่ดินของ ลอร์ด เอ ไว้เท่านั้นเอง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างลอร์ด เอ กับ นายบี นั้นมีอย่างอื่นอีกมากนอกเหนือไปจากค่าเช่า เพราะนายบี จะต้องเคารพนับถือเชื่อฟัง ลอร์ด เอ ว่าเป็นผู้คุ้มครองตน ลอร์ด เอ มีอำนาจสั่งให้นายบี ทำกิจการต่าง ๆ ได้ เป็นต้นว่าเอาตัวนายบี ไปเป็นทหารคนหนึ่งในกองทัพของตน แล้วใช้ให้นายบีไปรบกับใคร ๆ ก็ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ นายบี ก็มีใช้เป็นเพียงคนเช่านาของลอร์ด เอ เท่านั้น แต่เป็นคนของลอร์ด เอ อีกด้วย ในฐานะเช่นนี้ลอร์ด เอ ก็จะต้องคุ้มครองนายบีให้พ้นจากภัยพิบัติต่าง ๆ ภัยอันตรายนั้นในที่นี้ก็ต้องเข้าใจว่ามาจากที่อื่น หากภัยอันตรายนั้นมาจากลอร์ด เอ เสียเอง ลอร์ด เอ ก็คุ้มครองนายบี ไม่ได้ เหมือนตำรวจเป็นโจรเสียเอง ตำรวจก็คุ้มครองราษฎรไม่ได้

มูลเหตุของระบอบฟิวดัลลิสม์นั้นมีอยู่สองประการ คือ 1) การยึดถือที่ดินของผู้มีอำนาจมาทำมาหากินโดยผู้ที่ไม่มีความอำนาจและสถานที่ 2) การคุ้มครองผู้ไม่มีอำนาจให้พ้นจากภัยอันตรายและความไม่แน่นอนต่าง ๆ ในชีวิตโดยผู้มีอำนาจ ว่าความสัมพันธ์ระหว่างขุนนางและชนธรรมดาในระบอบฟิวดัลลิสม์นั้นเกิดจากมูลเหตุสองอย่างคือ 1) ที่ดิน และ 2) ความคุ้มครอง

สรุปจาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, *ประวัติศาสตร์สังคม* (กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2511), หน้า 4-11.

ด้านคนธรรมดาผู้หาเลี้ยงชีพด้วยการทำไร่ไถนาปราศจากอำนาจวาสนาย่อมต้องการที่ดินไว้ทำไร่ไถนากิน และต้องการผู้มีอำนาจไว้คุ้มครองตนให้ทำมาหากินได้เป็นสุขอีก จึงยอมรับความสัมพันธ์นี้

ส่วนทางด้านขุนนางผู้มียศวาสนาและที่ดินอยู่ใต้การครอบครองมากนั้น ก็มีความต้องการที่จะ 1) เห็นที่ดินของตนเป็นประโยชน์ไม่กว้างว่างเปล่าหนึ่ง และ 2) ต้องการคนไว้เฝ้าระวังรักษาเพื่อเป็นกำลังแก่ตนโดยเฉพาะกำลังในการรบอันเป็นเครื่องส่งเสริมอำนาจวาสนา เมื่อความต้องการทั้งทางฝ่าย “ผู้ใหญ่” และ “ผู้น้อย” มาตรงกันเช่นนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อยอันเป็นหลักสำคัญของระบอบฟิวดัลลิสต์ก็บังเกิดขึ้น

มูลเหตุทางที่ดินนั้นไม่เป็นปัญหาเพราะเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ที่มีอำนาจยึดครองที่ดินอันมีเนื้อที่กว้างขวางไว้ด้วยกำลังอำนาจเป็นกรรมสิทธิ์ แล้วเอาที่ดินนั้นแบ่งให้ผู้น้อยที่ไร้อำนาจเข้ามาทำมาหากินโดยผู้น้อยมีสิ่งตอบแทน แต่มูลเหตุทางด้านความคุ้มครองนั้นน่าจะ值得พิจารณาโดยละเอียด ความต้องการความคุ้มครองนี้มีอยู่ในมนุษย์เกือบทุกคน นับตั้งแต่ตอนปลายยุคโรมันเรื่อยลงมาจนถึงยุคกลางในยุโรปคือ สมัยต้นกรุงศรีอยุธยาในเมืองไทย

เหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความต้องการความคุ้มครองนี้คือการอ่อนอำนาจของรัฐในทุกประเทศ แม้จะมีพระเจ้าแผ่นดินและรัฐบาลกลางปกครองอยู่ มีสิทธิ์มีอำนาจปกครองทั่วประเทศ แต่ความจริงพระเจ้าแผ่นดินและรัฐบาลกลางมีแต่สิทธิ์ตามกฎหมาย **ห้ามอำนาจปกครองอันแท้จริงไม่** เพราะในทุกประเทศนั้นได้บังเกิดแบ่งแยกออกเป็นแคว้นต่าง ๆ มีเจ้าหรือขุนนางปกครองอยู่โดยอิสระ มีข้อผูกพันอยู่กับพระเจ้าแผ่นดินนั้นก็ครองแต่เมืองหลวงมีฐานะพอ ๆ กับขุนนางครองเมืองคนหนึ่ง เมื่อรัฐมีแต่สิทธิ์ไม่มีอำนาจแท้จริงรัฐก็ไม่สามารถจะคุ้มครองใครได้ เป็นหน้าที่ของคนแต่ละคนภายในรัฐจะต้องหาผู้คุ้มครองตนเอง ความต้องการความคุ้มครอง จึงเกิดขึ้นทั่วไป ทั้งใน “ชั้นบน” และ “ชั้นล่าง”

ใน “ชั้นบน” นั้นพระเจ้าแผ่นดินต้องการความคุ้มครองจาก 1) การรุกรานจากต่างประเทศ 2) จากการศึกษาของขุนนางจะเป็นกบฏ และ 3) ราษฎรอาจเป็นกบฏ พระเจ้าแผ่นดินเองก็ต้องผูกมิตรกับขุนนางและไปรยปรายผลประโยชน์ไว้คุ้มครองตนให้พ้นจากภัยเหล่านี้

สำหรับด้านขุนนาง ความต้องการความคุ้มครองก็เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน ภัยของขุนนางคือ 1) ราชภัย หรือภัยอันเกิดจากการถูกพระเจ้าแผ่นดินรังแก 2) ภัยอื่น คือขุนนางด้วยกันยกทัพมาตี หรือ 3) ราษฎรลุกฮือขึ้นต่อสู้ไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจ เพื่อพ้นจากภัยเหล่านี้ขุนนางก็

ต้องเอาใจราษฎรให้ที่ดินทำมาหากิน และให้ความคุ้มครองแก่ราษฎร เพื่อผูกใจราษฎรไว้ให้รักตนจะได้เป็นกำลังคุ้มครองตนให้พ้นภัยอันตรายต่าง ๆ ได้

สำหรับใน “ชั้นล่าง” ของสังคม คือราษฎรทั่วไป ภัยอันตรายก็มีอยู่มากเหมือนกัน ภัยนั้นคือขุนนางจากแคว้นอื่นส่งคนมาปล้นสะดมเอาทรัพย์สินไป หรือโจรภัยคือภัยจากโจรผู้ร้ายที่มีอยู่ชุกชุม ภัยอันตรายเหล่านี้พระเจ้าแผ่นดินหรือรัฐไม่สามารถคุ้มครองราษฎรได้ เพราะอยู่ห่างไกล และอ่อนอำนาจ ดังนั้น ราษฎรจึงต้องยึดเอาขุนนางที่อยู่ใกล้ตนเป็นที่พึ่ง ยิ่งกว่านั้น รัฐที่อ่อนอำนาจนั้นเองยังมีสิทธิ์ที่จะก่อความเดือดร้อนเป็นภัยแก่ราษฎรได้อีก คือส่งข้าราชการมาเก็บภาษีโดยไม่เป็นธรรม ข้าราชการของพระเจ้าแผ่นดินนั้นจะมากดขี่ข่มเหงรีดนาทาเร้นราษฎรทำให้เกิดความเดือดร้อน ตลอดจนจับตัวไปฟ้องร้องยังโรงศาล ด้วยเหตุนี้ราษฎรจึงต้องยอมตัวเข้าอยู่ในอารักขาของขุนนางให้คุ้มครองตนให้พ้นภัยจากรัฐ และภัยจากกฎหมาย เมื่อมีข้าราชการมาบังคับกดขี่เรื่องภาษีอากร หรือเรื่องอื่น ๆ ก็อาศัยบารมีของขุนนางผู้ที่ตนได้ยกย่องให้เป็นเจ้าขุนมูลนายนั้นคุ้มครองตนได้ หนึ่ง เมื่อเกิดถ้อยร่ำความ เป็นคดีถึงโรงถึงศาลก็ได้อาศัยขุนนางนั้นแต่งทนายว่าความให้ หรือช่วยว่ากล่าวให้เรียบร้อย

เมื่อขุนนางคนใดให้ที่ราษฎรทำกิน และให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรได้ดังนี้แล้ว ราษฎรก็จะเชื่อฟังให้ความจงรักภักดียอมตัวเป็นไพร่พลของขุนนาง ไปรบที่ไหนก็ไป ใครมาตีก็สู้ โดยพร้อมเพรียง

ถ้าขุนนางคนไหนตระหนี่เรื่องที่ดินหรือขูดรีดเกินควร ตลอดจนอ่อนแอโง่งเงลาเบาปัญญา ไม่สามารถคุ้มครองราษฎรได้ ราษฎรก็จะลุกฮือขึ้น เข้าตีปราสาทที่อยู่ของขุนนาง เอาไฟเผาปราสาทเสีย หรือจับขุนนางฆ่าเสียหากหนีไม่ทัน เหตุการณ์เช่นนี้มีอยู่บ่อย ๆ ในประวัติศาสตร์ของยุโรป ราษฎรจะไม่ปล่อยให้ขุนนางขูดได้รีดเอาแต่ถ่ายเดียว

ส่วนพระเจ้าแผ่นดินนั้นหากขุนนางนักขุนนางก็กบฏเอาบ่อย ๆ เช่นเดียวกัน บางทีก็จับพระเจ้าแผ่นดินบังคับให้ลงพระนามในหนังสือสัญญาให้สิทธิแก่ขุนนาง บางทีก็จับพระเจ้าแผ่นดินสำเร็จโทษเสีย

ยุคกลางในยุโรปนั้นมีคนเรียกว่า “ยุคมืด” ซึ่งก็เป็นความจริง เพราะในยุคนั้นอยู่ในที่มืด ไม่รู้ว่าภัยอันตรายจะมาจากไหน มีอะไรใกล้ตัวก็ต้องเกาะเอาไว้ก่อน เพื่อเป็นที่คุ้มครองตนให้พ้นจากภัยอันตรายที่มองไม่เห็นนั้น

พิจารณาตามทัศนคติของคนปัจจุบันก็จะเห็นได้ว่าขุนนางเป็นฝ่ายใต้เปรียบเพราะเป็นฝ่ายกินสบายนอนสบาย ไม่ต้องทำงานหนักอย่างราษฎร ถึงจะเป็นฝ่ายที่ให้ความคุ้มครองก็ยังเป็นฝ่ายใต้เปรียบอยู่นั่นเอง เพราะเป็นฝ่ายที่ได้รับความยกย่องให้เป็นเจ้าขุนมูลนาย มีฐานะอยู่เหนือคนอื่น แต่ใจของคนโบราณจะคิดดังนี้หรือไม่่าสงสัยอยู่ ชีวิตของคนโบราณนั้นตั้งอยู่บนภยากติคือความกลัว หากมีสิ่งใดที่จะยึดถือยกย่อง และเช่น สรวงสังเวทก็ทำ

ถ้าจะดูความเหลื่อมล้ำในสมัยนั้นด้วยสายตาของคนที่อยู่ในสมัยนั้นเองก็จะเห็นว่าไม่มีเพราะคนโบราณถือไปเสียว่าเป็นของธรรมดา แต่ความเหลื่อมล้ำนั้นก็มิได้อยู่จริงในสายตาของคนในปัจจุบัน

การตีความจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์จึงต้องระมัดระวัง สิ่งใดคนปัจจุบันเห็นว่าชั่วอาจไม่ชั่วในสมัยนั้น แต่เป็นของที่คนทั้งปวงยอมรับว่าถูกต้องก็ได้ และสิ่งใดที่เราเห็นว่าไม่เป็นธรรมนั้นในสมัยหนึ่งอาจไม่มีใครเห็นความไม่เป็นธรรมนั้นก็ได้

หน้าที่ของเราจึงต้องรับรู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตลอดจนเหตุผลที่มาของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในประวัติศาสตร์ มิใช่มีหน้าที่เป็นตระลาการตัดสินว่าใครถูกใครผิด เพราะคดีทั้งปวงในประวัติศาสตร์นั้นเรียกได้ว่าสิ้นอายุความแล้ว

คำถามท้ายบทที่ 4

- 1) การรวมตัวเป็นหมู่เหล่ามีลักษณะอย่างไร
- 2) ระบบสังคมยุคใดของยุโรปที่คล้ายกับญี่ปุ่นสมัยกะมะกุระ
- 3) จงบรรยายโดยสรุปเกี่ยวกับระบบศักดินาในยุโรป
- 4) ในความเห็นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ทำไมจึงมีการให้ฉายายุคกลางของยุโรปว่าเป็นยุคมืด